

BUDAPEST

BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATA KÖZTÉRI MŰVÉSZETI KONCEPCIÓJA

2022 – 2025

**BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATA
KÖZTÉRI MŰVÉSZETI KONCEPCIÓJA**

2022 – 2025

BEVEZETÉS

„Az európai fővárosok és nagyvárosok tereit képzeletben bejárva aligha találunk **olyan szoborsűrűségű** települést, mint Budapest, amelyet immár lépten-nyomon, és városképileg is determinálnak a nemzeti öntudat-bizonygató köztéri objektumokban megnyilvánuló létesítmények. Ezen objektumok létrehozásának központi és helyi hatalmi szférákból induló kezdeményezői, a köztéri szobrászat megrendelői, céljainak megszabói és megvalósítói körében – legyenek azok állami szervek és szervezetek, vagy a területi illetékesség elve alapján intézkedő helyhatóságok, amelyeknek érdekei és szándékai nemegyszer keresztezik egymást – **az esztétikai szempontok jobbára mellékes, vagy sokdrangú tényezők.**”¹

A köztér a közvélemény-formálás színtere, a társadalmi nyilvánosság kiemelt területe. A közterek sokrétű jelentéshordozók, a kezelésükkel járó felelősség pedig szerteágazó: urbanisztikai, tájépítészeti, szociális, politikai, geográfiai, antropológiai, történeti, művészeti egyszerre. Ez utóbbit, a művészeti vonatkozást, a köztéri képzőművészetet kívánja jelen koncepció a felsoroltakkal egyenrangú szemponttá emelni.

A hazai köztéri alkotások megszületése mögött alapvetően **emlékezetpolitikai** okok állnak, vagy ha nem, „**szerehető**” **zsáner** szobrokkal népesítik be a köztereket. Miért van az, hogy míg pl. Chicagóban hatalmas Picasso, Calder, Anish Kapoor szobrokkal találkozik az ember, addig Budapesten az autonóm szobrászat alig tud helyet találni magának? Miért van az, ha egy jelentős személy vagy esemény megörökítése a cél, az csak monumentális figurális alkotásként, Zala György és Stróbl Alajos munkásságát megidézve képzelhető el, miközben rengeteg példa van arra, hogy egy-egy történelmi eseményre, személyre autonóm művek emlékeznek, elég csak Eduardo Chillida munkásságára gondolnunk.

Eduardo Chillida: Berlin (2000)

¹Wehner Tibor – <https://artportal.hu/magazin/a-budapesti-emlekmu-es-szobor-tultermelesi-valsag-es-felszamolasa/>

A köztéri szobrászat **nem azonos az emlékműszobrással**, mégis, az állandóság igényével felállított köztéri művek létrehozásának fő motívuma Budapesten az emlékezetpolitika, a múlt jelentős eseményeire és személyiségeire való emlékeztetés és aktualizálás. Mindez azt is jelenti, hogy a „jelentőséget” a mindenkori jelen döntéshozói határozzák meg. Ennek eredménye, hogy a társadalmi konszenzus és történelmi tények alapján valóban jelentős események emlékei – mondanivalójukban és formanyelvükben is ismétlődve – magas számban, akár egymásnak ellentmondó üzenettel kerültek elhelyezésre. **Az emlékműnek - eredeti tartalma szerint - a kollektív társadalmi emlékezet (önarckép, identitás) megnyilvánulásának kellene lennie.** Az emlékmű éppen ezért készül tartós anyagból. Létrehozásuk forrása közpénz, ezért elvárás velük szemben, hogy a kollektív társadalmi emlékezet leképeződései, és ne a társadalmi megosztottság kifejeződései, viták forrásai legyenek.

A szoborállítások kapcsán a gondolkodás az esetek túlnyomó többségében nem onnan indul, hogy az építész, aki a várost tervezi, a koncepcióban számol azzal, hogy arra a helyre kívánkozik egy szobor, hanem utólag, gyakran az eredeti térstruktúra kárára kerül oda valamely alkotás. Az emlékezetpolitikai szempontok felülírják a térszervezés szabályait és az esztétikai szempontokat. A legkevesebb beleszólása éppen az építésznek és a szobrásznak van, pedig ők azok, akik szakértelemmel rendelkeznek, akik ismerik, hogyan kell bánni a térrel és tömeggel.

Jelenleg a köztér „milyenségéről” való döntés a mindenkori politikai vezetés jogosultsága, éppen ezért a döntéshozók felelőssége, hogy a köztér alakításával összefüggő keretrendszer létrehozásuk. A főváros vonatkozásában a Fővárosi Önkormányzat felelőssége, hogy ezt **Budapest és a budapestiek közösségeinek értékei** szerint alakítsa ki.

A szoborkoncepció célja a következő négyéves ciklusra kijelölni azokat az irányokat, amelyek mentén a köztérrekről és a köztéren elhelyezendő művészeti alkotásokról gondolkodni, beszélni szeretnénk. Ennek szorosan kapcsolódnia kell minden, **a fővárost érintő fejlesztési koncepcióhoz**, hiszen egyetlen közterületre vonatkozóan sem lehet döntést hozni anélkül, hogy alapos vizsgálatra került volna az ott fellelhető vagy elhelyezendő művészeti alkotások kérdése.

Kiss István: Pest-Buda egyesítésének emlékére

A koncepció megalapozása érdekében a Főváros párbeszédet kezdeményezett a művészettörténész, történész és szobrász szakmával, érzékelve a köztéri művészettel kapcsolatos problémakört. Az elvégzett, az artportal oldalán megjelent helyzetelemzés- és értékelés alapján a rendszer anomáliái különböző megközelítésekben kerültek feltérképezésre, és azok megoldására különböző válaszok fogalmazódtak meg.

Jelen tervezet főbb pontokban vázolja a jelenlegi problémákat, és javaslatokat tesz egy újfajta struktúra és eljárás kialakítására, amelyben erőteljesen jelenhet meg a társadalmi párbeszéd, a szobrász szakmával és képzéssel való szoros kapcsolat, a szakértői közreműködés megkövetelése, a közpénzek átlátható felhasználása és az egyes szereplők közötti kommunikáció előmozdítása, hogy köztérünk az általuk hordozott sokfajta jelentés színvonalas reprezentálói és olyan terek lehessenek, ahol a budapestiek otthon érzik magukat, ahol a művészeti alkotások nem **politikai felkiáltások vagy terepakadályok**, amiket kerülgetni kell, hanem előremutató, 21. századi **esztétikai élményt** adó, **gondolatot** ébresztő vagy ébren tartó, a **világvárosi** jelleget, valamint a **budapesti identitást** meghatározó művek.

Nemzetközi szinten is időszerű ez a munka, hiszen nemcsak a hazai helyzet, de a **nemzetközi** szobordöntési hullám is azt mutatja, hogy a köztérrekről, bizonyos emlékművekről, köztéri szobrokról való gondolkodás már nem csak egy szűk szakmai közeget érintő, hanem **tömegeket megmozgató** téma.

ALAPVETÉSEK

A VÁROS KÖZTÉRI ALKOTÁSAI JELENTŐS ÉRTÉKET KÉPVISELNEK

A Fővárosi Önkormányzat tulajdonában nagyságrendileg **1000 darab, mintegy 17 milliárd forint értékű köztéri képzőművészeti alkotás** áll, amely a nemzeti vagyon és emlékezet fontos része; bárki számára hozzáférhető, a város arculatát is nagyban meghatározó „szabadtéri gyűjtemény”; **kortörténeti jellegét tekintve felbecsülhetetlen értékű** (esztétikai értékét tekintve heterogén) **anyag**. Ezt a szoborvagyon a 18. század elejétől napjainkig felállított köztéri emlékművek, szobrok, domborművek és emléktáblák alkotják (együttesen a továbbiakban: „köztéri szobrok”).

A már meglévő **művek magas száma és jelenlegi állapota** miatt a **megörzés** (balesetveszélyesség, rongálások utáni javítások) mindig aktuális, jelentős költségigényű feladat. **A lakosság is egyre nagyobb aktivitást mutat a köztéri alkotások iránt**, a budapestiek köréből a lakókörnyezetükben lévő műalkotások állapotával kapcsolatban évről évre egyre több bejelentés, kérés érkezik.

BUDAPEST KÖZTEREI TÚLZSÚFOLTAK

„A városi negyedekben és térségeken nem az a baj, hogy nincs már szabad hely, hanem az, hogy az emlékművek és a szobrok „egymás sarkát tapossák”.²

Az előző évtizedekben Budapesten, aránytalan eloszlásban, főként a belső, központi kerületekben olyan nagy számban kerültek elhelyezésre köztéri szobrok, hogy már nincs olyan terület, amelyen ne lenne egy vagy több köztéri alkotás elhelyezve. A művek értelmezése során sokszor a jelentéstartalmak ellentmondásosságára, különös viszonyokra lehet figyelmes a szemlélő. A korábban elhelyezett alkotásokra, az eltérő plasztikai formanyelvre, az ott álló művek által megkívánt,

a befogadáshoz és értelmezéshez szükséges tere, az építészeti környezetre, de még a közösségi funkciókra sincs sok esetben tekintettel az új köztéri alkotás elhelyezése során a döntéshozó. Mindezekre kiváló példa a Deák tér, a Madách tér, a Szabadság tér, a Vérmező, a Duna-korzó vagy a Vigadó tér.

A SZABÁLYOZÁS SZABAD KEZET AD A DÖNTÉSHOZÓ POLITIKUSOKNAK

A jelenlegi jogi szabályozás (1991. évi XX. törvény 109.§ (1) bekezdés) értelmében a mindenkori politikai vezetők felelőssége a köztérrel kapcsolatos művészeti alkotások kérdésében a döntéshozatal, így az azzal kapcsolatos kritikai felvetések meghallása és kezelése is.

Új köztéri művek létesítése esetén **sokak számára átláthatatlan a helyzet, hogy ki az állító**, mikor van Budapest Főváros Önkormányzatának bármilyen befolyása a döntésre nézve, milyen szabályok vonatkoznak rá. A jelenlegi jogszabályi háttér alapján a Főváros csak a fővárosi tulajdonon elhelyezett köztéri alkotások esetében rendelkezik döntési jogosultsággal. Kerületi, állami vagy magánterület esetében az adott terület tulajdonosa dönt, a jogszabály **egyetlen megköttése az önkormányzatokra nézve: előzetes művészeti szakvéleményt** kell kérni hozzá, amely azonban nem kötelező erejű.

CSAK AZ VAN, AMINEK SZOBRA IS VAN: AZ ÁLLANDÓSÁG IGÉNYE

Az állandóság igényével felállított köztéri művek létrehozásának alapját elsősorban emlékezetpolitikai szándékok jelentik, amelynek fő motívuma a múlt jelentős eseményeire, kiemelkedő (vagy annak vélt) személyiségeire való **emlékeztetés és aktualizálás**. Általános vélekedés (hiszen rengeteg magánszemély, civil szervezet kezdeményez emlékműállítás), hogy egy személy, esemény akkor „jelentős”, ha kőből, bronzból készült, maradó emlékműve is van.

„...tekintve ugyanis, hogy az évszázadok során hány társadalmi csoport volt rendszerszintű elnyomás áldozata a világban, ennek köztéri korrekcióját nehéz nem úgy elképzelni, mint hogy az utcák minden szabad felületét a maguk korában el nem ismert alakok foglalják el, és valószínűleg még ez sem lenne elég leróni az évezredek penitenciáit minden elnyomott csoport vagy egyén esetében.

²Wehner Tibor – <https://artportal.hu/magazin/a-budapesti-emlekmu-es-szobor-tultermelesi-valsag-es-felszamolasa/>

Ez persze nem jelenti azt, hogy nem érdemes törekedni a revízióra és a megkésett, de kiérdemelt elismerésre, ugyanakkor mégsem feltétlenül ez a szoborállítási gyakorlat az üdvözítő út.”³

HIÁNYZIK BUDAPEST KÖZTEREINEK EGYSÉGES KOORDINÁCIÓJA

Aki a főváros utcáin, terein jár, csak nagyon ritka esetekben gondolkozik területhatárokon, és egy-egy szobrot látva sem a tulajdonos, vagy a felállítást megszavazó képviselőtestület felelőssége jut eszébe. **A város egy,** ezért különösen fontos az egységes szemlélet és eljárásrend a fővárosi és a kerületi önkormányzati, valamint az állami és a magántulajdonú területek esetén is.

Új alkotások elhelyezését pedig mindig meg kellene, hogy előzze a megfelelő előkészítés, és nem csak annak okán, hogy jelentős **közpénz** forrással járnak. Az előzmények vizsgálata, az emlékezetpolitikai koncepció, a városarculat, az elhelyezésből adódó viszonyrendszerek, a szakmai és lakossági nyilvánosság, átlátható pályázat, szakmai viták a pályaművekről, mind-mind hozzátartoznának ahhoz, hogy valóban a helyszínhez illeszkedő, esztétikailag értékes alkotások kerülhessenek a városlakók elé. Ez azonban a legtöbb esetben sajnos nem sikerül maradéktalanul, az **esztétikailag kevésbé érdekes, kontextus nélküli alkotások** mellett pedig, miután az avatási koszorúk elhervadnak, azokra ügyet sem vetve haladunk el.

PROJEKTEKEN KERESZTÜL MEGVÁLTOZTATNI A ROSSZ BEIDEGZŐDÉSEKET

Budapestnek európai fővárosi rangjához méltóan **jó példával, irányt mutatva** kell elől járnia, ezért fontos olyan projekteket indítani, amelyek a változás lehetőségére hívják fel a figyelmet. Ennek egyik első megnyilvánulása a Háborúban megerősített nők emlékezte projekt, amelynek során hosszas előkészítési, feltárási, tudományos kutatási és edukációs szakasz előzte meg a tényleges emlékműállítását.

A VIZUÁLIS NEVELÉS HIÁNYA NEHEZÍTI A BEFOGADÁST

A köztéri alkotások megértését sok esetben nehezíti az, hogy a vizuális nevelés hiányából eredően idegenkedés, távolságtartás fogadja azokat a műveket, amelyek eltérnek a korábban ismert

megoldásoktól, amelyek dekódolása bonyolultabb azoknál a műveknél, amelyek többségében uralják a köztereket. A mai városlakóhoz azonban érdemes mai formanyelven szólni, ezért nélkülözhetetlen a befogadó városlakók vizuális nevelése.

„A köztéri szobrászat ... finanszírozása egyelőre közpénzből történik, az adófizetők pénzéből, elvárható lenne, hogy megtanítsák nekik, hogy mi a plasztika, mi a köztér, és hogy ott mi folyik. És ha megtanulta, megismerte, akkor majd a sajátjának is fogja érezni, esetleg **szoros, szeretetteljes kapcsolatba** kerül vele... el kell hagynunk az elitizmust és az értelmiségi gögőt, és a **kultúra társadalmasítására** kell helyeznünk a hangsúlyt...”

Hetedik Műterem: Reformáció 500, köztéri installáció - Kálvin tér

MEGŐRZÉS ÉS GYARAPÍTÁS CSAK ELŐRE ELFOGADOTT IRÁNYOK MENTÉN

A Fővárosi Önkormányzat nem rendelkezett a köztereket érintő feladatainak ellátására vonatkozó **egységes elképzeléssel, hosszútávú koncepcióval.**

Tekintve, hogy a Fővárosi Önkormányzat már egy jelentős szoborvagyontulajdonosa, ezért egyrészt szükségszerűen részét kell képezze egy ilyen koncepciónak a meglévő alkotások karbantartása, megőrzése, a rongálások áldozatául esett és a balesetveszélyessé vált alkotások helyreállítása, másrészt új alkotások elhelyezésének szándéka esetén a városarculat alakításának, a közös értékek és érdekek megjelenítésének felelőssége is.

A feladat megvalósítása a fenti alapelvek mentén a következő **két fő irányban** képzelhető el:

- I. Új köztéri alkotások elhelyezése
- II. A felállított, a Főváros tulajdonában lévő művek megőrzése, fenntartása

I. RÉSZ

ÚJ KÖZTÉRI ALKOTÁSOK ELHELYEZÉSE

I.1. HELYZETÉRTÉKELÉS – FŐBB VONALAK

A köztér fogalmát hagyományosan a „közös” érdekek és értékek megnyilvánulási helyeként szokás értelmezni. Köztereket látva ugyanakkor egyre nyilvánvalóbb – nem csak a szakemberek - számára, hogy azok ellentmondásosak mind a „közös érdekek”, mind az (esztétikai) értékek tekintetében.

Az artportal felületén lebonyolított cikksorozatban publikáló szakértők a közterekkel kapcsolatos hatalmi, emlékezeti, emlékezetpolitikai kérdések felvetése mellett kritikai szempontokat megfogalmazva a jelenlegi helyzetet „szobor – túltermelési válságként”, vagy éppen a „budapesti köztér, mint a demokráciadeficit lenyomataként” jellemzik, egyetértve az általánosnak mondható **esztétikai színvonalcsökkenésben.**

A részletes helyzetértékelés az artportal.hu cikksorozatból, valamint a téma szakértőinek közelmúltbeli megnyilvánulásából megismerhető. Mivel ezek jelentik jelen koncepció kiindulási pontjait, a jövőre vonatkozó célok, javaslatok egyes pontjainál röviden utalunk a szakértők köztereket érintő legfontosabb megállapításaira, kritikai megjegyzéseire.

Az áttekintés kiinduló pontját a köztéri szobrok elhelyezésével kapcsolatos **jogi szabályozás és az intézményrendszer elemzése jelenti, mely jelentős átalakuláson ment keresztül.** A rendszerváltás előtt a Képző- és Iparművészeti Lektorátus erős központi szerepet töltött be, 1963-as megalapításától kezdve csak a támogató szakvéleménye birtokában lehetett műalkotást köztérre elhelyezni. A Lektorátus szakvéleményező szolgáltatási tevékenységének gerincét a köztéren, középületben elhelyezett alkotások elbírálása adta, mely a rendszerváltást követően - a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény alapján - a fővároson kívül, vidéken maradt meg, a szakvéleményező szolgáltatást a főváros tekintetében

valamennyi kerületre vonatkozóan a Budapest Galéria látta el.

Mindkét intézmény szakvéleményező feladatainak ellátásáról külsős szakértők közreműködésével gondoskodott, sőt, a Lektorátus tett javaslatot a kultúráért felelős minisztérium felé a művészeti szakértők névjegyzékében szereplő személyekre is.

A jogszabály módosítása, az intézmények többszöri átszervezése, beolvasztása a szakmai véleményezést kvázi formálissá, az intézményeket súlytalaná tette a politikai döntéshozók előnyére.

A Lektorátus szakmai súlya 2007-ben indult erodálódásnak, amikor az oktatási és kulturális miniszter a Lektorátus önállóságát felszámolta, feladatait, jogkörét és teljes vagyont a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátushoz helyezte. 2012-ben a Magyar Alkotóművészeti Nonprofit Kft-be (MANK) történő beolvasztásával a korábbi szerepköre és szakmai fontossága gyakorlatilag meg is szűnt, tavaly pedig újabb átszervezést követően az OMSZI Intézményfenntartó Nkft. részévé vált. A Budapest Galéria 2012-ben olvadt be a Budapesti Történeti Múzeumba, és az 1979-ben alapított, 1983-tól önálló keretek között működő galéria egy főosztályként működik tovább azóta is.

I.2. „MOST, MIKOR UGYANÚGY, MINT MINDIG, / LEGFŐBB IDEJE, HOGY...”⁵ – A FEJLESZTÉS IRÁNYAI

A szakmai cikksorozat szerzői többségében a helyzetértékelés és kritikai megjegyzések mellett konkrét javaslatokat is tesznek a változtatáson gondolkodó fővárosi vezetés számára. Az érdemben beépíthető külső szakértői javaslatok áttekintése és adaptálása szükséges volt a Fővárosi Önkormányzat és a Főpolgármesteri Hivatal működési rendjének és meglévő eljárásrendjének megfelelően.

A Fővárosi Önkormányzat köztéri műveket érintő koncepciójának nyilvánvalóan központi kérdése **az emlékezetpolitika kérdése.** Ehhez vezérfonal-

³Gadó Flóra-Sárai Vanda – <https://artportal.hu/magazin/a-balvanyok-hallgatnak-merre-tovabb-a-szobordontesi-hullam-utan/>

⁵Tandori Dezső: A damaszkuszi út

ként Mélyi József gondolatai szolgálhatnak, aki egy vele készített interjúban arra a kérdésre válaszolva, hogy „[m]i kellene ahhoz, hogy korszerű, jól működő, végiggondolt műveket eredményező emlékműkultúra jöjjön létre Magyarországon? adja a következő választ: „Ez nehéz kérdés, nyilván elsősorban az **emlékezettel kapcsolatos kultúránk mélyreható átalakulására** lenne szükség. Fontos lenne az **intézményrendszeri átalakítás** is. Meg kellene teremteni a **kortárs köztéri művészeti alkotások** felállításának lehetőségeit, keretrendszerét.”

A rövid mondatból következő „program” nem csak komplex, hanem időben is elnyúló feladat, amelyben a rendszerszintű változás mellett hangsúlyosan jelen kell, hogy legyen a művészeti értékteremtésre törekvés és az edukáció is.

Jelen dokumentum a főbb területeket érintve kíván koncepciót alkotni a „köztérválság” kezelésére a következő javaslatok mentén:

1.2.1. ÚJ JOGI SZABÁLYOZÁS KIDOLGOZÁSA

„Ma ugyanis nagyon könnyű köztéri szobrot vagy emlékművet állítani. Csak akarat és pénz kell hozzá. A megrendelőnek – amely az esetek többségében a községi vagy városi, Budapesten a kerületi önkormányzat, vagyis a politikai szféra – csak egyetlen kötelező lépést ír elő a jogi szabályozás: valamiféle szakvéleményt be kell szereznie a felállítandó műről. De ez csak egy papír, amit lefűznek az építési dossziéba a szerződések és számlák mellé, mert úgy törvényes, egyébként meg bárki aláírhatja és bármit tartalmazhat, mert amúgy sem kell a benne foglaltakat figyelembe venni.”

Mindez a Kádár-rendszer gyakorlatának továbbéléseként értelmezhető: „Volt tehát egy túlbonyolított, ideológiával mélységesen átitatott döntési folyamat, amit a rendszerváltás óta eltelt három évtized alatt sikerült teljesen kiüresíteni. Azokat a szervezeteket, amelyek képesek voltak szakmai követelményeknek (történelmi hitel, urbanisztika, esztétika stb.) hangot adni, teljesen ellehetlenítették.”

A jelenleg hatályos jogszabály szűkszavúan ennyit tartalmaz, végrehajtására vonatkozó jogszabály pedig nincs:

109. § (1) Művészeti alkotás közterületen, valamint önkormányzati tulajdonú épületen való elhelyezéséről, áthelyezéséről, lebontásáról a te-

lepülés önkormányzatának képviselőtestülete, Budapesten fővárosi tulajdonú közterület vagy épület esetében a fővárosi önkormányzat közgyűlése, a kerületi önkormányzat tulajdonában álló közterület vagy épület esetében a kerületi önkormányzat képviselőtestülete dönt, és gondoskodik fenntartásáról és felújításáról.

(2) A döntéshez a műalkotás művészi értékére vonatkozóan szakvéleményt kell beszerezni.

(3) Nem önkormányzati tulajdonú épületen lévő művészeti alkotásokat az illetékes önkormányzat képviselőtestülete – szakvélemény kikérésével – védeni köteles, új elhelyezés esetén véleményezési joga van.

A törvényben **jelenleg nincs megnevezve, mi minősül szakvéleménynek, sem az, mely intézmény adhatja ki; nem előírás a támogató szakvélemény sem – mindez visszaélések alapja, amelyre az elmúlt évtizedben számtalan példa volt.**

Cél, hogy a Fővárosi Önkormányzat, együttműködve a kerületekkel és a szakértői feladatokat ellátó szervezetekkel, előkészítse és az Országgyűlés számára benyújtsa a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak,

David Cerny: Kafka, Prága

valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény vonatkozó szakaszainak módosítására irányuló javaslatát.

A törvény olyan irányú módosítása javasolt, amely megnevezi az eljáró szakintézményeket, amelyek szakvélemény kiadására jogosultak, és elvárás lenne a megfelelő, szakmai szervezetek által delegált szakértők által jegyzett, támogató szakvélemény megléte. Ezen túlmenően – többek között – be kell iktatni a jogszabályba a társadalmasság eljárását, a közpénz felhasználás átlátható felhasználása érdekében a pályázati kötelezettséget, illetve azt, milyen szankcióval jár a törvénybe nem tartása.

FELADAT:

A törvényjavaslat előkészítése érdekében munkacsoport felállítása szükséges a kerületi önkormányzatok, a Főváros, a Budapesti Történelmi Múzeum- Budapest Galéria, szakértők és a művészeket képviselő szervezetek bevonásával.

HATÁRIDŐ:

a koncepció közgyűlési elfogadását követően azonnal.

1.2.2. EGYEZTETŐ FÓRUMOK LÉTREHOZÁSA

„Az 1989/1990 után önálló szakintézményként működő, a teljes köztéri emlékművet szakmailag gondozó, az új munkák létesítését szakértőként kísérő Képző- és Iparművészeti Lektorátus tevékenysége napjainkra jelentéktelenné, súlytalanná vált, ahogy a Budapest régi és új köztéri emlékműve körül bábáskodó Budapest Galériáé is. Ez nemcsak az új alkotások, új objektumok megszületése szempontjából felelőtlen, hanem az elmúlt évszázadokban és évtizedekben megszületett emlékművek fennmaradása, fenntartása miatt is. A szakintézmények visszafejlesztése vagy halálra ítétele, valamint a **fővárosi egységes koordináció működtetésének felmondása** – az új szabályozással a kerületek önálló köztéri rendelkezésének jogosultsága – **tovább fokozta a fővárosi káoszt** és számos párhuzamosságot szült.”⁸

A) KERÜLETI EGYEZTETÉSEK

A fentieket alapul véve tehát a Fővárosi Önkormányzat csak a főváros arculatát alakító „ténye-

zőkkel” együtt tud hatékony megoldást találni a „köztéri válsághelyzetre”. **Mivel a jelenlegi törvény alapján a kerületek és a fővárosi önkormányzat saját hatáskörben dönthet arról, hogy milyen köztéri művet helyez el; a kerületi és fővárosi önkormányzat önkéntes elköteleződése (illetve saját hatáskörben hozott döntése) teheti lehetővé a köztérek összehangolt közcélú használatát.**

A köztéri művészeti alkotások elhelyezéséről szóló törvény (1991. évi XX. törvény 109. §. (1) bekezdés) alapján szükséges a tulajdonosok minél szorosabb együttműködése, tekintettel arra, hogy a főváros területei főként kerületi és fővárosi tulajdonban vannak. A Főváros javaslatot tesz a **Köztéri Egyeztető Fórum létrehozására a kerületi önkormányzatok és a Fővárosi Önkormányzat képviselőinek részvételével.**

A Fórum témája minden, ami a köztér, emlékezet (politika) és művészet kategóriájába esik. Azaz **áthelyezések, lebontások, új művek felállításának kérdése (állandó és ideiglenes jelleggel), meglévő szobrok felújítása, „félreértésre okot adó köztéri művek” emlékezetpolitikai kezelése, falfestések, emléktáblák.**

A Köztéri Egyeztető Fórum célja **megosztani a tapasztalatokat**, jó gyakorlatokat, **összehangolni** a szoborállításokat, kiemelten az olyan események kapcsán, mint az egyes évfordulók, amikor hasonló tematikában a főváros több pontján várható emlékállítás. Fontos volna a közeljövőben aktuálissá váló történelmi események, jelentős személyiségekhez kapcsolódó **évfordulók** előzetes feltérképezése, illetve azoknak a már létező köztéri szobroknak a számbavétele, amelyek a közelgő évfordulókhoz közvetlenül, vagy közvetetten köthetőek (tulajdonostól függetlenül).

R. Törley Mária: Sisi (index.hu)

⁸Mélyi József – <https://www.origo.hu/kultura/20140801-melyi-jozsef-muveszettortenessel-a-nemet-megszallasi-emlekmu-kapcsan.html>

⁹Pótó János – <https://artportal.hu/magazin/mennyire-legyunk-naivak/>

⁸Wehner Tibor – <https://artportal.hu/magazin/a-budapesti-emlekmu-es-szobor-tultermelesi-valsag-es-felszamolasa/>

Az **Egyeztető Fórum mellett Köztéri Szakmai Tanács** létrehozása indokolt, melynek tagjai szobrászművészek, képzőművészek, történészek, művészettörténészek, urbanisták, a Budapest Galéria vezetője, valamint Budapest főépítésze és főtájpépítésze lennének. Összetételére Budapest Humán Területekért Felelős Főpolgármester-helyettese tesz javaslatot, kikérve a kerületek és a szakmai szervezetek véleményét.

A Szakmai Tanács valamennyi, köztérre kihelyezendő alkotás kapcsán megfogalmazná javaslatát, ajánlásait. Feladata volna - a szobrász szakmai szervezet bevonásával - egy olyan **értékelési rendszer** kidolgozása, amely a meglévő szobrok és az újak esetében is egyfajta minőségbiztosításként, visszajelzőként működne. Az adatbázisban szereplő művek esetében az értékelési rendszerben részt vevő alkotók és a közönség is - előre kidolgozott szempontok szerint - értékelhetné a köztereken jelen lévő alkotásokat.

B) EGYEZTETÉSEK AZ ÁLLAMI TULAJDONÚ TERÜLETEK ESETÉBEN

Mivel a fővárosban vannak olyan (szimbolikus) terek, amelyek az állam tulajdonában vannak, ezért a Fővárosi Önkormányzat **párbeszédet kezdeményez az állammal**, és a Fővárosi Közfejlesztések Tanácsa elé terjeszti javaslatát, hogy az állami tulajdonban lévő közterületek alakítása a fővárosi és kerületi vezetés elképzeléseivel összhangban történjenek.

C) SZAKMAI SZERVEZETEK EGYEZTETÉSEI

Az 1991. évi XX törvény 109. § (2) bekezdése szerint a köztéri mű elhelyezéséről való döntéshez szakvélemény beszerzése szükséges. Sem a törvény, sem végrehajtási rendelet nem szabályozza, hogy milyen legyen a „szakvélemény”. **A jelenlegi gyakorlat szerint a fővárosi területre kerülő alkotások esetében a BTM – Budapest Galéria, a kerületiek esetében az OMSZI Intézményfenntartó Nonprofit Kft. adja ki a szakvéleményt.** A fővárosi köztereket látva nyilvánvaló, hogy az esztétikus városarculat szempontja háttérbe szorult az utóbbi időkben, ezért szükséges **a két intézmény eljárásrendjének összehangolása, illetve törekedni kell arra, hogy a Budapest Galéria a kerületek felé is lássa el a zsűriési feladatot.**

Cél, hogy a város arculatát, a közterületeket érintő képzőművészeti, emlékeztetőtörténeti tervek meg-

vitásra, a várost érintő elképzelések összehangolásra kerüljenek a szakmai álláspontok figyelembevétele alapján.

D) TÁRSADALMASÍTÁS

„A meg nem valósult emlékműnek így is volt értelme: a tervről folytatott diskurzus. Nálunk a megvalósult emlékművekről és tervekről se folyik társadalmi vita. A szakma egy részének vitája nem társadalmi vita.”⁹

A Főváros a köztéri képzőművészeti ügyekben is **párbeszédet folytat a szakmai és érintett civil szervezetekkel** annak érdekében, hogy művészeti alkotás ne kerüljön köztérre társadalmi párbeszéd nélkül.

FELADAT:

A Köztéri Egyeztető Fórum megalakítása a Fővárosi Önkormányzat és a kerületi önkormányzat képviselőinek részvételével.

HATÁRIDŐ:

a koncepció közgyűlési elfogadását követően azonnal.

FELADAT:

A Köztéri Egyeztető Fórum és a Főpolgármesteri Hivatal munkájának szakmai támogatására a Köztéri Szakmai Tanács megalakítása.

HATÁRIDŐ:

a koncepció közgyűlési elfogadását követően azonnal.

FELADAT:

a Fővárosi Közfejlesztések Tanácsa ülése elé terjeszteni a köztéri alkotások elhelyezése kapcsán szükséges együttműködést rögzítő javaslatot.

HATÁRIDŐ:

2022. december 31.

FELADAT:

szakmai egyeztetések kezdeményezése a zsűriési feladatokat ellátó szervezetek között.

HATÁRIDŐ:

2022. szeptember 30.

FELADAT:

szakmai anyag előkészítése arról, hogy a köztéri alkotások előkészítése során hogyan lehet a leghatékonyabban érvényesíteni a társadalmisítás kívánalmait.

HATÁRIDŐ:

2022. december 31.

I.2.3. ÚJ MŰFAJOK A KÖZTEREKEN ÉS A BUDAPEST SZOBORFESZTIVÁL LÉTREHOZÁSA

„Nem muszáj mindig mindenre emlékezni, örökké a múltban élni, illetve örökké együtt élni emlékekkel.”¹⁰

A) AZ AUTONÓM MŰVÉSZET MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÁSA A KÖZTEREKEN

„A köztéri szobrászat nem egyenlő az emlékműszobrászattal, bár Budapest tereit nézve nem biztos, hogy ez mindenki számára egyértelmű, oly mértékben dominálnak az emlékművek.”¹¹

Az állandóság igényével felállított emlékművek nem csak „túltermelési válsághoz” vezettek, de **kérdéses** annak **hatásfoka** is, hogy ezen alkotások az adott személyiség, történelmi esemény megértéséhez, az emlékezéshez jobban hozzájárulnak-e.

„A köztéri szobrászathoz tartozik az emlékművek mellett **az autonóm (monumentális) szobrászat, a public art, land art, environment** stb.”¹²

Fontos volna Budapest elköteleződése a mellett, hogy autonóm, **installatív művek jelenhessenek meg a köztereken.** A bevezetőben Anish Kapoor, Picasso, Calder és Childea említésével utaltunk arra, miként tud egy-egy autonóm képzőművészeti alkotás a köztér meghatározó eleme lenni. Budapest relációjában, a jelenlegi „szoborsűrűséget” tekintve, elsődlegesen **a városfejlesztés részeként elképzelhető az ilyen típusú alkotások létrehozásának „betervezése”.** Tehát egy-egy városrész, tér alakításakor szükséges megvizsgálni az autonóm köztéri képzőművészeti alkotás létrehozásához szükséges lehetőségeket, hogy ezáltal egy-egy tér, lakópark, irodatómb, stb. esztétikai élménnyé is válhasson, emblematikus mű (nem csak művészetileg, de akár turisztikailag is jelentős) jöhessen létre a fővárosban, növelve ezzel a városrész és a város presztízsét, értékét is.

Az autonóm művek köztéren való megjelenésének támogatása állandó és ideiglenes jelleggel is elképzelhető. Javasoljuk az állandó művek mellett a **public art, efemer művészet, alkalmi projektek** támogatását is.

A köztéri szobrászat közösséget, társadalmat, közös tudást, kultúrát, egyfajta közös nevezőt, kulturális kohéziót feltételez. Budapest terein már reprezentálva vannak a kollektív társadalmi emlé-

ketet számára fontos események (pl. 48-as, 56-os emlékművek, nemzeti összetartozás stb.) ugyanakkor számos olyan **egyetemes jelentőségű és aktuális téma** van, amely a társadalmi konfliktusok forrásai közé tartozik, és amely kapcsán még **a párbeszéd, vita lefolytatása** szükséges. Mindehhez segítség lehet a nyilvános térbe helyezett, ideiglenesen felállított mű, amely mentén a társadalmi párbeszéd kibontakozhat.

Alexander Calder: Fleming, Chicago

B) BUDAPEST SZOBORFESZTIVÁL

„Nyissunk **a társadalmilag elkötelezett projektek** felé, ahol a művészet anyaga nem a márvány, és egyéb tartós (vagy kevésbé tartós) anyagok, hanem az ember.”¹³

A kortárs képzőművészet megismertetése és népszerűsítése, Budapest kulturális arculatának nemzetközi szinten való erősítése, a közvetett edukáció, valamint a társadalmi párbeszéd előmozdítása érdekében hatékony eszköz lenne **szabadtéri tárlatok** rendezése, illetve a **land art** felkarolása egy évente megrendezésre kerülő szobrászati fesztivál keretében.

Ennek érdekében javaslatot teszünk a **Budapesti Szoborfesztivál** létrehozására a Főváros őszi fesztiválja részeként, amely **kétevente, felváltva** az alábbi két eseményből állna.

Biennálé jelleggel kerülne megrendezésre a **Gelérthegyen** az a land art fesztivál, amely az oslói Ekebergen létrejött szoborpark mintájára a természettel, a környezettel összhangban lévő műveket mutatna be.

⁹⁻¹⁰Farkas Viola - <https://artportal.hu/magazin/az-ember-hosi-szobranak-eltunese/>

¹¹⁻¹²Kertész László - <https://artportal.hu/magazin/kie-itt-a-ter-a-budapesti-kozter-mint-a-demokraciadeficit-lenymotaja/>

¹³<https://artportal.hu/magazin/az-ember-hosi-szobranak-eltunese/>

A Gellérthegy keleti, meredek lejtőire komponált, elsősorban efemer, lebomló alkotásokból álló kiállítás megtekintése remélhetőleg egy olyan kirándulásra is invitálná a látogatókat, ahol eddig nem jártak és ahonnan új szemszögből néznének rá a városra. A koncepció a Gellérthegy stratégiai tervvel összhangban kerül kidolgozásra.

A váltóévben megvalósuló másik biennálé a **városi tereket és a Dunát** használná az ideiglenes alkotások elhelyezésére.

A szoborfesztivál annak köszönhetően, hogy aktuális témákra reflektálna, az ideiglenesen, köztérre felállított autonóm kortárs művészeti alkotások alapját képezhetnék a társadalmi párbeszédnek, hiszen ezek által társadalmi problémák művészeti feldolgozásával találkozhatnak a járókelők, fejlesztve ezzel a társadalom vizuális kultúráját.

A városi helyszínt nem szükséges előzetesen rögzíteni, hanem alkalmanként, a tematikától függően kerülne sor az „ideiglenes szoborpark” helyének kijelölésére, amely lehet egy meglévő történelmi hely, történelmi jelentőségű épület újraértelmezése vagy a Duna is.

Fontos volna, hogy használható, helyspecifikus, a közönséget bevonó művek kerüljenek köztérre, s amennyiben a város közössége az ideiglenesen felállított művek között talál olyat, amelyet arra érdemesnek talál, az állandó jelleggel is megvalósulhatna.

FELADAT:

Párbeszéd és edukáció a társadalmilag elkötelezett projektek, az autonóm szobrászat, land art, public art, az alkalmi művészeti projektek irányába.

HATÁRIDŐ:

folyamatos

FELADAT:

Köztéri fesztivál koncepciójának megalkotása és a fesztivál megrendezése.

HATÁRIDŐ:

2022. november 30.

1.2.4. ÚJ, ÁLLANDÓ MŰVEK FELÁLLÍTÁSA ESETÉN KÖVETENDŐ ELJÁRÁSREND

A szakértők egy részének **szoborállítási moratóriumra** vonatkozó javaslata („Nem mondom,

hogy örökre tűnjön el a köztéri szobrászat, csak ideiglenesen”¹⁴, vagy „Az emlékművek, emlékeztető jellegű köztéri objektumok fővárosi létrehozásának azonnali felfüggesztése, mintegy tíz vagy inkább húsz éves moratórium meghirdetése.”¹⁵) abban az esetben volna megfontolandó, ha minden tulajdonos: a Főváros, a kerületek és az állam is betartaná. Emellett szakmailag kérdéses, hogy vajon ténylegesen javítana-e a helyzeten, hiszen a moratórium a **jelenlegi helyzetet rögzítene, a maga egyenlőtlenségeivel együtt**, mind esztétikailag, mind a köztéren megjelenő **témákat**, illetve azok hiányát, mind a **város területén való egyenetlen eloszlást** tekintve.

Kele Juci, Viczay András: meditÁLLJI

Fontos azonban annak kezdeményezése, ha valamely tulajdonos mellett dönt, hogy köztéri állandó emlékművet kíván elhelyezni, annak eljárásrendje legyen hasonló az egész főváros területén. Ennek érdekében javasolnánk, hogy a – a Köztéri Szakmai Tanács javaslatai alapján – a Köztéri Egyeztető Fórum dolgozza ki az **új művek állítására vonatkozó eljárási chartát**, amit utána önkéntes alapon elfogadnak a felek.

Ennek főbb tartalmi elemei:

- **történelmi háttér alapos feltárása,**
- **városfejlesztési elképzelésekbe illeszkedés vizsgálata**
- **szakintézmény által lebonyolított pályázat lefolytatása,**
- **részvételiségi elemek (pl. civil zsűritag, társadalmi egyeztetés, stb.),**
- **szakértői zsűrizés,**
- **közpénz átlátható felhasználása,**
- **szakvélemény formai és tartalmi követelményeinek meghatározása.**

FELADAT:

A Köztéri Egyeztető Fórum a Köztéri Szakmai Tanács bevonásával dolgozza ki és fogadja el az új köztéri művek felállításának során követendő szakmai eljárásrendet.

HATÁRIDŐ:

2022. december 31.

1.2.5. DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOKBÓL SZÁRMAZÓ MŰVEK KEZELÉSE

Sok fővárosi és kerületi területre kerülő alkotás származik nemzetközi együttműködésekkel fakadó **ajándékozásból** (pl. testvérvárosi kapcsolatok kiteljesítése).

A köztéri szobrok elhelyezéséről való döntéshez ugyan szakvélemény szükséges, azonban számos esetben a szakmai szempontok nem tudnak érvényesülni, főként két okból:

Többnyire előzetes elköteleződés van az ajándék elfogadására. A szobor mint ajándék gesztusértékű. Az ajándékozni kívánt alkotás esetében a legtöbb esetben hiányzik a valós kontextus a budapesti helyszínen. Ha az ajándékozni kívánt mű esztétikai kvalitásával kapcsolatosan esetlegesen aggályok merülnek fel, ezek diplomáciai problémákat is okozhatnak.

A szobor karbantartása hosszútávon a Főváros, illetve az adott kerület költsége. Ráadásul az ajándék szobor megfelelő állapotban tartása is diplomáciai jelentőséggel bír, így karbantartására fokozottan ügyelni szükséges.

Minderre való tekintettel az javasolható, hogy **a szoborajándékozás tekintetében mind a kerületi képviselőtestületek, mint a fővárosi közgyűlés dönt az ajándékszobor moratóriumról, és mint partner is más módját keresi az emlékezésnek**, más formájú együttműködésbe csatornázva át a kölcsönös tisztelet kifejezésének szándékát. Amennyiben a másik fél ragaszkodik a köztéri emlékállításához, javasoljuk a faültetést, illetve land art, efemer alkotások elhelyezését.

FELADAT:

A diplomáciai kapcsolatból származó szoboradományozások gyakorlatának felfüggesztése és közös javaslat kidolgozása arra, hogy milyen más eszközök alkalmasak a kölcsönös tisztelet kifejezésére.

HATÁRIDŐ:

a koncepció közgyűlési elfogadását követően azonnal

¹⁴Farkas Viola – <https://artportal.hu/magazin/az-ember-hosi-szobranak-eltunese/>

¹⁵Wehner Tibor – <https://artportal.hu/magazin/a-budapesti-emlekmu-es-szobor-tultermelesi-valsag-es-felszamolasa/>

II. RÉSZ – MEGŐRZÉS

A FŐVÁROS TULAJDONÁBAN LÉVŐ MŰVEK MEGŐRZÉSE, FENNTARTÁSA

A fővárosi szoborvagyron kezelője a Főváros saját intézménye, a Budapesti Történelmi Múzeum – Budapest Galéria, amely az Önkormányzat által biztosított forrásból végzi a köztéri művekkel kapcsolatos feladatokat.

II. 1.1. KARBANTARTÁS ÉS FELÚJÍTÁS KÖZTÉRI MŰVEK ESETÉBEN

A feladat nagyságrendje alapján a meglévő szoborokkal kapcsolatosan beszélünk karbantartásról és felújításról. A kisebb javításokat, rongálás miatti sérülések gyors orvoslását, a graffitik eltávolítását, az állapot megtartását a „karbantartási keretként” kapott, nagyságrendileg évi 6 millió Ft-ból végzi az intézmény (pl. rendszeresen rongálják meg a Bikás park bikáit vagy öntik le Churchill-szobrát is).

A felújítás alatt az eredeti állapot visszaállítását értjük. Ez sok esetben egyes elemek rekonstrukcióját is jelenti, így komoly költségvonzattal járhat. A Fővárosi Önkormányzat az utóbbi években évi 20 millió Ft-ot adott felújítási célra. Ez azt jelenti, hogy évente mintegy 4-5 db köztéri alkotás megújulása lehetséges. A köztéri mű méretétől és állapotától függ a felújítás költségigénye, amelyre fedezetként az engedélyokiratban rögzített keret áll rendelkezésre.

Az utóbbi években a szűk, szoborfelújításra fordítható költségvetési háttér következtében megnövekedett azon köztéri alkotások száma, amelyek állapota nem megfelelő. Ezek egy része statikai vagy szerkezeti problémaként jelentkezik, másik része esztétikai problémaként. Főként az utóbbival kapcsolatosan érkeznek rendszeresen lakossági bejelentések (pl. Monda, Nereidák kútja, Margitsziget szobrai, Bohus Zoltán: Díszkút, egyéb díszkutak).

A statikai problémák nem minden esetben látványosak, ezek megoldása a balesetveszély miatt azonban nem halogatható. **A BTM – Budapest Galéria eddigi gyakorlata szerint a felújítások**

sorának meghatározásakor a következő szempontokat veszi elsősorban figyelembe:

- balesetveszélyesség elkerülése,
- leromlott esztétikai állapot és
- aktualitás (az évfordulók miatt a figyelem középpontjába kerülő alkotások).

Vannak olyan felújítási feladatok, amelyek nagyságrendjük miatt komoly költségterhet jelentenek az Önkormányzat számára: pl. a Szent Gellért-szobor felújítása, melyre az elmúlt két évben forrást biztosított a Főváros figyelembe véve a statikai szakvéleményben foglalt sürgető beavatkozást.

A feladatok elvégzését nehezíti, hogy sok esetben áll kerületi területen fővárosi tulajdonú szobor, illetve kerületi tulajdonú szobor fővárosi területen. Jelenleg a felújítások elvégzéséhez közterület használati engedélyt kell kérni, amely gyakran – még egy ilyen közfeladat esetében is – díjköteles. Az is többször előfordult, hogy a Főváros hozzájárulásával az adott kerület elbontotta a műalkotást, majd a visszaállítását nem eredeti formában vagy egyáltalán nem kívánta elvégezni.

Jankovits Gyula: Szent Gellért mellékalakkal

Szükséges volna a felújítási feladatok és keretek felülvizsgálata, **átfogó, 10 éves felújítási terv** előkészítése. Cél, hogy a közeljövőben a szoborfelújítások forrása előre láthatóan tervezett legyen, és ennek hiánya miatt a nagy, de statikai szempontból sürgős feladatok se halasztódjanak. **Ehhez kapcsolódóan szükséges a rendszeres karbantartás,** hogy a fővárosi tulajdonú köztéri szobrok jó állapotúak legyenek, ezzel is hozzájárulva a rendezett városképhez.

Javasolt a kerületek és a fővárosi önkormányzatok között olyan megállapodás (vagy rendeletalkotás), amely lehetővé teszi a felújítások esetében a közfeladat ellátása esetén a közterület használati díjmentességet.

FELADAT:
átfogó, 10 éves felújítási terv előkészítése és a szükséges költségvetés biztosítása.

HATÁRIDŐ:
2022. december 31.

II.1.2. DÍSZKUTAK

A köztéri művészeti alkotások között speciális helyet foglalnak el a díszkutak, amelyek jelentős része üzemeltetési problémák miatt nem működik. A díszkutak műalkotás részét a BTM – Budapest Galéria kezeli, azonban a gépészeti rész és az üzemeltetés nem feladata. Egyes díszkutak esetében a FŐKERT Zrt. és a Fővárosi Vízművek is látnak el üzemeltetési feladatokat.

A díszkutak kérdéskörének kezelése érdekében szükséges a tulajdonosi, kezelői és üzemeltetői feladatok harmonizálása. A díszkutak esetében egyenként át kell tekinteni, mennyire indokolt a kútként való további működtetése a hőmérséklet-temperáló és környezeti fenntarthatósági szempontot is figyelembe véve. Eseti jelleggel szükséges megállapodni, az adott díszkút milyen módon működjön (ívókút vagy forgatásos rendszer), illetve, ha indokolt, döntés szükséges a kút átalakításáról (pl. medence kavicsos feltöltése, cserjesorral való körbeültetés). Ennek érdekében **munkacsoport létrehozása indokolt (Főváros, FŐKERT, Vízművek, Fővárosi Csatornázási Művek), mely kidolgozná a részletes javaslatokat és az üzemeltetéssel kapcsolatos kérdéseket Budapest klímastratégiájával is összehangolná.**

FELADAT:
munkacsoport felállítása az érintett szervezetek részvételével a díszkuttakkal kapcsolatos javaslatok kidolgozására.

Határidő:
a koncepció közgyűlési elfogadását követően azonnal.

II.2. VAGYONVÉDELEM

Can Togax - Pauer Gyula: Cipők a Duna-parton - szerelemlakat (Reddit)

A fővárosi szobrok közül több emlékmű esetében tapasztalható a szándékos rongálás, károkozás annak témája miatt (pl. Roma Holokauszt Emlékmű, Cipők a Duna parton Emlékmű, stb.). Ezek védelme ügyben a Fővárosi Rendészeti Igazgatóság (FŐRI) speciális kamerás védelem kiépítésén dolgozik. 2020. szeptemberétől kamerás védelem alá kerül a Roma Holokauszt Emlékmű, valamint Cipők a Duna parton Emlékmű. Ezek mellett azonban további kb. 70 fővárosi tulajdonú mű esetében indokolt a védelem, amelyekre megoldást akár a már meglévő rendszer bővítése jelenthetne.

FELADAT:
munkacsoport felállítása az érintett szervezetek és kerületek részvételével a fővárosi szobrok védelmével kapcsolatos javaslatok kidolgozására.

HATÁRIDŐ:
a koncepció közgyűlési elfogadását követően azonnal.

II.3. TÉLI IDŐJÁRÁS ELLENI VÉDELEM

A fővárosi tulajdonú édesvízi mészkő, márvány és kerámia anyagú köztéri szobrokat a téli időjárás elleni védekezés céljából minden november elején becsomagolják, mely a következő év március 10-ig marad fenn. Ennek jelenlegi módja a szobor savmentes pa-

pírral való burkolása, majd annak fóliával való lefedése. Ennek költsége évente kb. 1,5 millió Ft, melyet a Főváros a karbantartási keretben biztosít.

A szobrok téli időjárásból való védelme nem mindennapi, kivételes feladat. A városarculat szempontjából is figyelemre méltó eredményt hozhat a megfelelő megoldás megtalálása. Érdemes volna megfontolni, hogy fiatal művészeknek, művészeti egyetemistáknak adjunk lehetőséget nyilvános pályázat keretében arra, hogy újfajta megoldásokat keressenek a szoborborításokra, amelyek akár önálló installációként is értelmezhetőek lennének a téli hónapokban.

A klímaváltozás okozta változó időjárási hatásoknak való kitettség tekintetében újonnan állítandó köztéri műalkotások tervezési fázisakor különös gondossággal szükséges megválasztani az anyaghasználatot, hogy a fenti problémák, a fenntartás nehézségei és költségei minimalizálhatóak legyenek, az állagmegóvás biztosításával.

FELADAT:

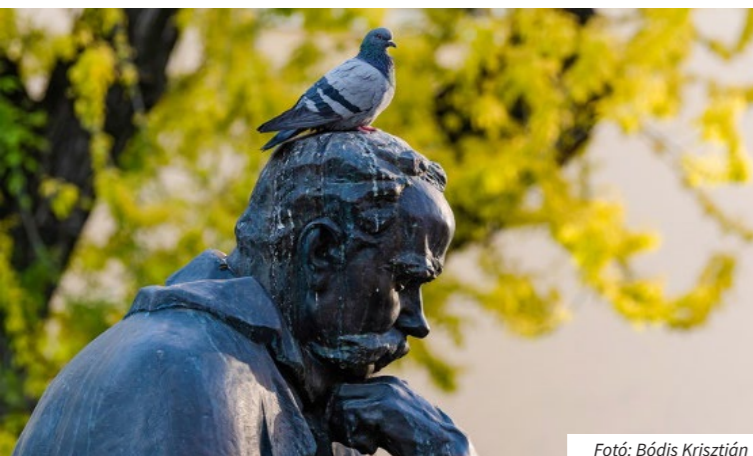
pályázat előkészítése téli szoborvédelmi installációk elkészítésére.

HATÁRIDŐ:

a koncepció közgyűlési elfogadását követően azonnal.

II.4. GALAMBVÉDELEM

Több műalkotás esetében jelent problémát a galambok jelenléte, mivel károsítják a szobrok felületét, melyek így hamar gondozatlannak tűnnek, ezért gyakoriak a járókelői bejelentések is. A galambok jelenlétét fokozza a galambbetetés, főleg a belvárosi területeken. A BTM – Budapest Galéria az érintett művek gyakori tisztításával tudja elsősorban kezelni a problémát.

Fotó: Bódis Krisztián

A galambvédelem elleni nemzetközi megoldások feltérképezése és bevezetése (pl. háló), illetve a műalkotások körüli galambbetetéssel kapcsolatos gyakorlat felülvizsgálata (FÖRI).

FELADAT:

a nemzetközi gyakorlat feltérképezése és munkacsoport felállítása az érintett szervezetek részvételével a fővárosi szobrok galambvédelmével kapcsolatos javaslatok kidolgozására.

HATÁRIDŐ:

a koncepció közgyűlési elfogadását követően azonnal.

II.5. FELIRATOS EMLÉKTÁBLÁK (NEM MŰALKOTÁSOK)

A domborműves emléktáblák műalkotásként való nyilvántartásba vétele sem teljes körű jelen pillanatban, ezt a feladatot a BTM-Budapest Galéria az elmúlt években szisztematikusan megkezdte és forrás rendelkezésre állása esetén folytatni tudja. A művészi értékkel nem bíró, feliratos emléktáblák nyilvántartása – feltehetően azok kis értéke miatt – azonban nem megoldott. A Főváros által állított **emléktáblák nyilvántartásának vezetése nem tartozik az Önkormányzat egyetlen szervezeti egységének feladatai közé sem.** A probléma megoldása érdekében, amennyiben bizonyíthatóan a Fővárosi Önkormányzat, vagy annak jogelődje állította a táblát, a BTM – Budapest Galéria nyilvántartásba veszi azokat. Ez általában akkor tud megtörténni, amikor bejelentés érkezik a tábla állapotával kapcsolatban. Így az indokolt karbantartás elvégezhető az emléktáblákon. Annak átfogó feltérképezésére, hogy a főváros területén hol találhatóak ilyen táblák, egyelőre nincs egységes megoldás.

Megvizsgálendő annak lehetősége, hogy **olyan applikációt fejlesszen a Főváros**, amelybe földrajzi alapon bárki feltöltheti az adott épülethez tartozó emléktáblákat, és így **közösen alkotható meg a város emléktábla térképe.** A feltöltött anyagokból adatbázis is létrehozható, melyben kereshetővé válik, kinek van már és hol emléktáblája és azt ki állította.

FELADAT:

javaslat kidolgozása a feliratos emléktáblák nyilvántartásának megvalósítására, lehetőség szerint a részvételiség figyelembevételével.

HATÁRIDŐ:

2022. december 31.

ZÁRÓ GONDOLATOK

„És ott áll aztán éveken, évtizedeken át, hírt adva egy rossz szellem és gyakorlat által integrált, látványosan átfogó társadalmi léptékekben megvalósított, a maga nemében korjelző „művészeti” tevékenységről, mindaddig, míg az ominózus alkotás megszokott, megunt környezeti elemmé nem szürkül.”¹⁶

Egy-egy köztéri szobor, emlékmű felállítása örökre, illetve - tapasztalataink alapján legalábbis – évtizedekre megváltoztatja az adott közteret, a döntéshozók felelőssége tehát vitathatatlanul jelentős. Miközben elfogadjuk az olyan állításokat, hogy például a reklámok akkor is hatnak ránk, ha nem is figyelünk oda rájuk, azt gondoljuk, a köztereinken minket körülvevő vizuális élményekre ez nem igaz? Ezek a bántó vizuális hatások a mindennapok során tudattalanul beépülnek, megszokjuk ezen emlékművek jelenlétét.

Eduardo Chillida: Tolerancia párbeszéd útján, Münster

Pedig ahogy a szakértő nyersen megfogalmazza: „Az az állítás, hogy „Budapest a rossz szobrok városa” teljesen megállja a helyét, viszont miért gondolná bárki, hogy egy vizuálisan analfabéta társadalomban ez nem törvényszerű?”¹⁷

A társadalom vizuális nevelése, a politikai döntéshozók önkorlátozása és együttműködése, a társadalmi párbeszéd, a szükséges források megteremtése, a szobrászok és művészeti szakértők tudásába vetett hit újbóli felélesztése szükségszerűek ahhoz, hogy a köztereink olyanok lehessenek, amilyeneket a 150 éves Budapest és az azt élettel megtöltő budapestiek megérdemelnek.

¹⁶Wehner Tibor – <https://artportal.hu/magazin/a-budapesti-emlekmu-es-szobor-tultermelesi-valsag-es-felszamolasa/>

¹⁷Farkas Viola <https://artportal.hu/magazin/az-ember-hosi-szobranak-eltunese/>

